

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2011 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2012

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä lokakuuta 2011 lähettänyt hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2012 (HE 59/2011 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla sivistysvaliokunta on päättänyt antaa lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansliapäällikkö Harri Skog, johtaja Kirsi Kangaspunta, johtaja Matti Väisänen ja ylitarkastaja Timo Oravainen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Riikka Heikinheimo, Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus
- hallintojohtaja Hannu Pietilä, Oulun yliopisto
- talousyksikön johtaja Sinikka Välikangas, Suomen Akatemia
- asiantuntija Mirja Hannula, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- varapuheenjohtaja, rehtori Henrik Wolff, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto ARENE ry.

- toiminnanjohtaja Jorma Virkkala, Professoriliitto
- toiminnanjohtaja Anne Salomaa, Sanasto ry
- toimitusjohtaja Seppo Hassinen, Suomen 4H-liitto ry
- kehittämisjohtaja Saana Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- puheenjohtaja Valtteri Aine, Suomen Lukio-alaisten Liitto
- pääsihteeri Jukka Tahvanainen, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry
- vararehtori Heikki Mannila, Suomen yliopistot UNIFI ry
- puheenjohtaja Tapani Kaakkuriniemi, Tieteentekijöiden liitto
- puheenjohtaja Pirkko Ruuskanen-Parrukoski, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö VSY
- kirjailija Anja Snellman.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- Suomen Vanhempainliitto ry
- Suomen kesäyliopistot ry
- Opintokeskukset ry
- Valtion liikuntaneuvosto
- ohjelmapäällikkö Juhani Pirinen, Kosteus- ja hometalkoot -toimenpideohjelma.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valiokunta pitää talousarvioesitystä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan osalta pääosin hyvänä. Yleissivistävän koulutuksen määrärahat kasvavat kuusi prosenttia ja ammattillisen koulutuksen määrärahat viisi prosenttia verrattuna kuluvaan vuoteen. Määrärahalisäykset kohdistuvat hallitusohjelman mukaisesti perusopetuksen laadun parantamiseen, tutkimusinfrastruktuuripanostuksiin sekä nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpanoon. Suurimmat määrärahojen vähennykset kohdistuvat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen määrärahoihin, kun korkeakoululaitoksen rakenteellista kehittämistä jatketaan.

Valiokunta pitää erittäin myönteisenä, että edelleen parannetaan esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen, aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä taiteen perusopetuksen laatua. Toimenpiteinä ovat mm. perusopetuksen ryhmäkokojen pienentäminen, kerhotoiminnan vakiinnuttaminen ja opiskeluhuollon vahvistaminen. Kehittämistoimiin ehdotetaan 10 milj. euron lisämäärärahaa.

Valiokunta pitää erittäin hyvänä, että ensi vuonna aletaan toteuttaa nuorille tärkeää yhteiskuntatakuuta. Siinä tarjotaan alle 25-vuotiaille nuorille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Lisäpanostus opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle tähän tarkoitukseen vuonna 2012 on 14 milj. euroa. Rahoitus kohdistetaan nuorisotyölle ja vapaan sivistystyön rahoitukseen. Valiokunta korostaa, että yhteiskuntatakuun avulla on mahdollista tehokkaasti ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Sivistysvaliokunta on ehdottanut monia toimenpiteitä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi vuonna 2008 antamassaan lausunnossa (SiVL 10/2008 vp — MINS 5/2008 vp).

Kulttuuripolitiikan toimiala. Talousarvioesityksen mukaan taiteen ja kulttuurin sekä liikunnan ja nuorisotyön määrärahat kasvavat yhteensä 1,8 %:lla. Valiokunta pitää oikeina kulttuuripolitiikalle asetettuja tavoitteita. Eri toimilla vahvistetaan kulttuurin perustaa, luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä, kansalaisten kulttuuri-osallistumisen mahdollisuuksia ja kulttuurin taloutta. Näin kansalaisten yleinen hyvinvointi, sivistys, luovuus, osaaminen ja innovatiivisuus lisääntyvät, samalla kun edistetään alueiden elinvoimaisuutta sekä työllisyyden ja kansantalouden kehitystä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksiin kohdistuu yhteensä 10 milj. euron säästö. Valiokunta toteaa, että teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuudet ovat kehittyneet kokonaistasolla vuodesta 2007 viime vuoteen asti erittäin voimakkaasti. Ensi vuodelle museoiden valtionosuudet laskevat noin 12 %:lla ja teattereiden ja orkestereiden valtionosuudet noin 6 %:lla. Koko kehyskautta ajatellen valiokunta katsoo, että taidelaitosten rahoitus tulee kireässäkin taloustilanteessa pitää riittävänä.

Veikkausvoittovarot muodostavat keskeisen rahoituslähteen tieteen, taiteen, liikunnan ja nuorisotyön sektoreilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan määrärahaan sisältyvistä näiden alojen menoista yhteensä 49,3 % rahoitetaan veikkausvoittovaroista. Hallituksen esityksessä veikkausvoittovaroja arvioidaan kertyvän n. 520,4 milj. euroa. Niistä käytetään jakosuhtelain mukaisesti 25 % urheilun ja liikuntakasvatukseen edistämiseen, 9 % nuorisotyön edistämiseen, 17,5 % tieteen edistämiseen ja 38,5 % taiteen edistämiseen. Valiokunta painottaa sitä, että lakiin perustuvat menot tulee rahoittaa yleisen budjetin varoilla ja veikkausvoittovarat tulee kohdentaa edunsaajille.

Valiokunta korostaa myös sitä, että liikuntapolitiikalle asetettuna tavoitteena on liikunnallisen elämäntavan edistäminen ja tämän myötä väestön hyvinvoinnin ja terveyden lisääminen.

Tavoitteena on koko väestön liikuntaharrastuksen määrän ja liikuntaintensiteetin kasvu. Kohderyhmänä ovat etenkin lapset ja nuoret, joiden liikunta-aktiivisuuden tiedetään luovan perustan koko elämänkaaren mittaiselle liikunnalliselle elämäntavalle.

Oppilaitosten perustamishankkeiden rahoitus

Hallitus esittää 56 milj. euron määrärahaa valtionosuuksiin ja -avustuksiin oppilaitosten perustamiskustannuksiin. Tästä 52 milj. euroa menee jo myönnettyjen jälkirahoitteisten hankkeiden valtionavustuksiin. Se, mikä vaikuttaa tuleviin rakentamishankkeisiin, on talousarviossa myönnettävä rakentamisvaltuus. Hallituksen esityksen mukaan vuonna 2012 saa myöntää valtionavustusta yleissivistävän koulutuksen perustamishankkeille siten, että hankkeista aiheutuvat valtionavustukset ovat yhteensä enintään 5 miljoonaa euroa. Valtionavustuksista enintään 4 milj. euroa saa myöntää toteutusaikaisena. Ehdotetulla myöntövaltuudella voidaan tukea koulujen rakennushankkeita, joiden kustannusarviot ovat yhteensä n. 10 milj. euroa. Käytännössä tämä tarkoittaa avustuksen myöntämistä 2–4 hankkeeseen vuonna 2012.

Koulurakennuksista suuri osa on rakennettu 1970-luvulla, ja nämä rakennukset olisi jo pitänyt peruskorjata. Peruskorjaukset ovat kuitenkin monin paikoin viivästyneet, ja noin puolet 1970-luvulla tehdyistä rakennuksista on tällä hetkellä korjaamatta. Rakennusten ikääntyminen yhdistettynä 1970-luvulla käyttöön otettuihin, testaamattomiin rakennustapoihin on pääsyy koulurakennusten runsaslukuisiin home- ja sisäilmaongelmiin. Nämä ongelmat aiheuttavat terveyshaittoja siinä määrin, että ne uhkaavat jopa kansanterveyttämme. Myös 1980-luvulla rakennetut koulut pitäisi lähivuosina korjata.

Kosteus- ja hometalkoissa tehdyn tutkimuksen (Paavo Kero, TTY 2011) mukaan kunnilla ei ole home- ja sisäilmakorjausprosesseissa tarvittavaa osaamista. Avustusehtoja kehittämällä voitaisiin tukea oikeanlaisen osaamisen ja asenteen istuttamista kuntien käytäntöihin.

Valiokunta muistuttaa, että valtion myöntämä avustusta oikein käyttämällä olisi mahdollista saada aikaan muutos myös kuntien päättäjien asenteessa rakennustensa home- ja sisäilmaongelmia kohtaan. Tarvitaan uutta toimintakulttuuria ja oikeita toimintamalleja homevauriokorjausprosesseissa sekä tehokasta rakennusvalvontaa ja riittävää rakennustekniikan koulutusta.

Sivistysvaliokunta on toistuvasti kiinnittänyt kannanotoissaan huomiota koulujen perustamishankkeiden valtion rahoituksen riittämättömyyteen, vaikka myöntövaltuus esim. kuluvalle vuodelle on 36 milj. euroa. Muun muassa kuluvan vuoden talousarvioletyistä koskevassa lausunnossaan valiokunta totesi, että koulujen peruskorjaustarve on edelleen moninkertainen siihen verrattuna, mitä valtio voi perustamiskustannuksia tukea. Valtion tuen riittämättömyys ja jälkirahoitteisuus johtavat myös usein siihen, että esimerkiksi homekoulun korjaamista tai muun perustamishankkeen aloitusta ei määrää kiireisin tarve vaan kunnan mahdollisuus vastata omasta rahoitusosuudestaan.

Valiokunta katsoo, että hallituksen esittämä määräraha ja myöntövaltuus ovat ehdottomasti liian vähäisiä. Tämä vaikeuttaa entisestään perustamishankkeiden asianmukaista toteuttamista. Sen vuoksi valiokunta esittää, että perustamishankkeisiin otettaisiin lisäyksenä 10 milj. euroa.

Lukiot

Lukioiden rahoituksen osalta on myönteistä, että ensi vuonna lukiokoulutuksen opiskelijakohtaiset valtionosuudet nousevat. Tällä supistetaan sitä vajea, mikä lukioiden valtionosuuksissa on ollut. Lukioiden rahoitukseen liittyvää lainsäädäntöä uudistetaan vuoden 2012 aikana. Valiokunta tulee tässä yhteydessä ottamaan yksityiskohtaisesti kantaa lukiokoulutukseen.

Valiokunta toteaa, että lukiokoulutusta ei olla tehtävillä ratkaisulla romuttamassa vaan sen laatua parannetaan ja ylioppilastutkintoa kehitetään hallitusohjelman mukaisesti omana tutkimustonaan. Rahoitusratkaisulla ei ole myöskään

tarkoitus heikentää lukiokoulutuksen saavutettavuutta, vaan hallitusohjelman mukaisesti lukiokoulutuksen saavutettavuus turvataan, samalla kun tehdään rakenteellisia ratkaisuja.

Valiokunnalle on esitetty huolestuneisuus siitä, että ns. pienten lukioiden lisä poistuisi ensi vuonna. Näin ei ole, vaan korotettu valtionosuus pienille lukioille on voimassa vuonna 2012.

Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että yliopilastutkimuksen järjestämisestä aiheutuvia kiinteitä menoja siirretään osittain valtion varoin katettavaksi vuodesta 2012 alkaen. Muutos mahdollistaa opiskelijoiden maksaman koekohtaisen maksun ja tutkintomaksun alentamisen.

Oppisopimuskoulutus

Talousarvioehdotuksessa oppisopimusopiskelijoiden enimmäismääräksi ehdotetaan ammatillisessa lisäkoulutuksessa 28 805. Oppisopimusmäärärahaa on tarkoitus käyttää myös korkeakoulutettujen oppisopimustyyppiseen täydennyskoulutukseen.

Valiokunnan mielestä oppisopimuskoulutuspaikat tukevat yhteiskuntatutkimusta toteuttamista. Paikkoja tulee tarjota ensisijaisesti niille nuorille, joilla ei ole tutkintoa. Tämän lisäksi tulee luonnollisesti olla myös aikuisille tarkoitettuja oppisopimuskoulutuspaikkoja.

Yliopistojen valtionrahoitus ja tutkimus

Talousarvioehdotuksen mukaan yliopistojen valtionrahoitus lisääntyy määrärahalisäykset ja vähennykset huomioon ottaen noin 16 milj. euroa.

Niin sanotun yliopistoindeksin kustannusvaikeus vuodelle 2012 tarkoittaisi lisäyksenä 56 milj. euroa, mutta eduskunnalle on annettu hallituksen esitys yliopistolain muutokseksi ja tällä muutoksella indeksitarkistus puolitetaan väliaikaisesti vuoden 2012 osalta.

Yliopistoille ehdotetaan työnantajan työttömyysvakuutusmaksun täysimääräistä korvausta vuodesta 2012 lähtien. Ensi vuodelle korvauksen suuruus on 38 milj. euroa. Valiokunta on tyytyväinen siihen, että hallitus nyt esittää yliopistojen työnantajan työttömyysvakuutusmak-

suun pysyvän ratkaisun, jota valiokunta on aiemmissa kannanotoissaan vaatinut.

Hallituksen esityksessä todetaan tutkimusinfrastruktuurien keskeinen merkitys koulutukselle, tutkimukselle ja innovaatiotoiminnalle. Valiokunta pitää hyvänä avauksena sitä, että 29 pääluokkaan on otettu uusi momentti tutkimuksen infrastruktuureihin (29.40.22) ja sille ehdotetaan neljän miljoonan euron määrärahaa. Tutkimuksen infrastruktuurien järjestelmällinen uudistaminen on edellytys korkeatasoisille koulutus- ja tutkimusympäristöille maassamme.

Valtion suoran budjettirahoituksen ulkopuolinen tutkimusrahoitus muodostaa merkittävän osan yliopistojen kokonaisrahoituksesta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomen Akatemian myöntämisvaltuus vähenee noin 32 milj. euroa. Yliopistojen näkökulmasta summa on merkittävä, sillä Akatemian rahoituksesta noin 80 % kohdentuu yliopistoille. Muutokset Akatemian myöntämisvaltuudessa tulevat vaikuttamaan suoraan yliopistojen tutkimustoimintaan. Myös Tekesin avustusten myöntämisvaltuuksia leikataan, ja ne merkitsevät yliopistojen ja korkeakoulujen tutkimusrahoituksen vähennystä.

Valiokunta kiinnittää huomiota vielä siihen, että valtion tutkimus- ja koulutusrahoitus yliopistosairaaloille eli ns. evo-rahoitus on runsaan 15 vuoden aikana pienentynyt käyttökustannuksista laskettuna osuutena noin kuudenteen osaan alkuperäisestä. Hallituksen esityksessä vuodelle 2012 koulutuskorvaus pysyy entisellään ja tutkimusrahoitus vähenee 40 milj. eurosta 35 milj. euroon (12,5 %).

Valiokunta korostaa, että pitkäjänteinen ja enustettava perusrahoitus on yliopistojen tuloksellisen ja laadukkaan toiminnan edellytys. Valiokunta pitää myös välttämättömänä, että valtiovarainvaliokunta tarkastelee tutkimusrahoitusta kokonaisuutena niin, etteivät monesta eri kohteista tehtävät säästöt heikennä jopa merkittävästikin mahdollisuuksia korkeatasoiseen yliopistokoulutukseen ja tutkimustoimintaan.

Valiokunta viittaa erityisesti hallitusohjelman sekä tutkimus- ja innovaationeuvoston kir-

jauksiin tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittämisestä. Niistä muodostuu kokonaisuus, joka vastaa talouden ja muiden muutostekijöiden tuomiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Näitä ovat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rakenteellisen ja toiminnallisen kehittämisen jatkaminen, kansallisen infrastruktuuripolitiikan luominen ja vakiinnuttaminen sekä tutkimuslaitosten kokonaisuudistuksen käynnistäminen ja henkisten voimavarojen vahvistaminen, erityisesti tutkijanurajärjestelmän kehittäminen.

Vapaan sivistystyön rahoitus

Valiokunta on huolestunut siitä, että vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuksiin kohdennetaan yhteensä 11,5 milj. euron säästö. Valiokunnalle on arvioitu, että valtionosuuden leikkaus aiheuttaa oppilaitosmuutokohtaisesti suuritteiden (opetustunti/opiskelijaviikko) laskua 3—9 %.

Valiokunnan mielestä vapaan sivistystyön opintoihin osallistuminen tukee kansalaisten osaamisen kehittymistä ja työurien pidentymistä ja osaltaan yhteiskuntatakuun toteutumista samalla, kun sillä on tärkeä osa koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamisessa, ja esimerkiksi opintotasetelit ovat lisänneet erityisryhmien mahdollisuuksia opintoihin.

Vapaaseen sivistystyöhön kohdistuvat säästöt lisäävät painetta opintomaksujen nostamiseen, mikä taas vähentää joidenkin väestöryhmien mahdollisuuksia osallistua opintoihin.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että kesäyliopistot ovat osa avoimen korkeakouluopetuksen järjestelmää ja ne vievät opinto-, tiedotus- ja neuvontapalvelut sellaisille paikkakunnille, joilla ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla ei ole omia toimipisteitä.

Valiokunta pitää vapaan sivistystyön kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta tärkeänä vapaan sivistystyön kehittämisohjelman 2009—2012 toimeenpanon loppuunsaattamista. Sen myötä voidaan vastata erityisesti maahanmuuttajien, syrjäytymisvaarassa olevien, opinnollista kuntoutusta tarvitsevien ja ikärakenteen muutoksista aiheutuviin tarpeisiin.

Lainauskorvauksen määrärahat

Vuoden 2007 alussa tuli voimaan tekijänoikeuslain muutos, jolla säädettiin tekijöille oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle yleisistä kirjastoista.

Nykyisen hallituksen ohjelmassa todetaan muun muassa, että koulutus- ja kulttuuripalveluiden on oltava tasa-arvoisesti ja kaikkien saatavilla ja että hallitus kehittää kulttuuripolitiikkaa, jossa kulttuuri on kaikkien kansalaisten tavoitettavissa. Kirjallisuuden osalta tämä toteutuu jo toimivan kirjastolaitoksen kautta. Laadukas suomalainen kirjallisuus muodostaa oleellisen sisällön kirjastojen toiminnassa. Sen vuoksi valiokunta pitää tärkeänä myös turvata tekijöille kohtuullinen korvaus näiden sisältöjen lainaamisesta.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että lainauskorvaukset Suomessa ovat huomattavasti alhaisemmalla tasolla verrattuna moniin muihin maihin. Suomessa on maksettu korvauksia vuodesta 2007, lainoja on noin 100 milj. vuodessa ja määräraha 3 milj. euroa. Muista Pohjoismaista esimerkiksi Norjassa on valiokunnan saaman selvityksen mukaan noin 40 miljoonaa lainaa vuodessa ja lainauskorvauksiin käytettävä määräraha 12 milj. euroa. Siellä korvausta on maksettu vuodesta 1947.

Hallitus ehdottaa lainauskorvauksiin 3,3 milj. euroa. Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää määrärahaan 200 000 euron korotusta.

Nuorisotyön määrärahat

Valiokunta pitää hyvänä, että talousarviossa esitetään lisärahoitusta nuorisotyön määrärahoihin yhteiskuntatakuun kautta ja nuorisotoimen korjaaviin toimenpiteisiin. Nuorisotyöhön kohdistuu kuitenkin hallitusohjelman mukaan 6 milj. euron säästö, joka toteutetaan kohdentamalla uudelleen veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovaroja nuorisotyön edunsaajien kesken. Hallitus ehdottaa talousarvioesityksessä nuorisotyön perusmäärärahojen vähentämistä 3 milj. eurolla, mutta säästö toteutetaan siirtämällä etsivän työn rahoitus veikkausvoittovaroihin. Tämä säästö vaikeuttaa kuitenkin väistämättä järjestöjen ja kun-

tien tekemän ehkäisevän nuorisotyön rahoitusta. Samalla leikkaukset uhkaavat moniammatillista työpajatoimintaa. Valiokunta esittää nuorisotyömäärärahoihin 200 000 euron korotusta.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon,

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.01.22 lisäyksenä 200 000 euroa suojattujen teosten tekijöille

maksettavasta lainauskorvauksesta aiheutuviin kustannuksiin,

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.10.34 lisäyksenä 10 000 000 euroa oppilaitosten perustamiskustannusten avustuksiin ja korottaa vastavasti toteutusaikaista myöntämisvaltuutta ja

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.91.51 lisäyksenä 200 000 euroa nuorisotyömäärärahoihin.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok (osittain)
vpj. Inkeri Kerola /kesk
jäs. Ritva Elomaa /ps
Satu Haapanen /vihr
Leena Harkimo /kok
Anneli Kiljunen /sd
Kimmo Kivelä /ps
Sanna Lauslahti /kok

Silvia Modig /vas
Mika Niikko /ps
Tuomo Puumala /kesk
Simo Rundgren /kesk
Pauliina Viitamies /sd
vjäs. Timo Heinonen /kok (osittain)
Suna Kymäläinen /sd (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Perussuomalaisten eduskuntaryhmä katsoo tarpeelliseksi jättää tämän eriävän mielipiteen sivistysvaliokunnalle liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle talousarvioksi vuodelle 2012. Tämä eriävä mielipide ottaa kantaa opintotukiasiaan, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitukseen, yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen tilaan, vapaaseen sivistystyöhön sekä kulttuuriin, liikuntaan ja nuorisotyöhön. Perussuomalaisten näkemys on, että edellä mainittujen asioiden osalta hallituksen talousarvioesitykseen vuodelle 2012 tarvitaan parannuksia.

Opintotuki

Talousarvioesityksen 2012 mukaan opintotukitoiminnan tavoitteena on opiskeluaikaisen toimeentulon turvaaminen ja opintotuen mitoittaminen siten, että tuetaan omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista ja päätoimista opiskelua. Opintotukea kehitetään koulutuspoliittisten tavoitteiden pohjalta. Tavoitteena on riittävä ja kannustava opintotuki, jolla edistetään suunnitelmallista ja päätoimista opiskelua ja opintoaikojen lyhenemistä.

Tämän hetkinen opintotuen määrä on selkeästi väärin mitoitettu, koska se ei yksinkertaisesti kata riittävää opiskeluaikaista toimeentuloa päätoimisille opiskelijoille. Liian pieni opintotuki ei myöskään ole omiaan edistämään omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista vaan pikemminkin päinvastoin. Asumiskustannusten pitkään jatkunut yleinen nousu asettaa paineita opintotuen sitomiselle indeksin. Elämisen kannalta välttämättömien palveluiden ja hyödykkeiden sekä elintarvikkeiden hinnat ovat myös nousseet huomattavasti ilman, että jo tehdyt opintotuen määrän korotukset olisivat vastanneet yleisten elinkustannusten nousua, ja opintorahan reaaliarvo on laskenut peräti 29 % vuosien 1992 ja 2009 välillä.

Vaikka opiskelija selviäisikin asumismenoistaan pelkällä opintotuella, on selvää, ettei tämän jälkeen jäljelle jäävä rahasumma riitä kattamaan normaaleja elinkustannuksia. Enimmäismäärää opintolainaa nostavan opiskelijan kohdallakaan tilanne ei ole paljon valoisampi. Lisäksi päätoimisesta opiskelusta aiheutuva velkaantuminen ei ainakaan yleisesti edistä omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista ja päätoimisen opiskelun houkuttelevuutta. Opintotuen riittävyys olisi erittäin tärkeää tasavertaisten opiskelumahdollisuuksien takaamiseksi kaikille varallisuudesta riippumatta.

Hallitusohjelmassa todetaan kuitenkin opintotuen sitomisen indeksiin tapahtuvan vasta 1.9.2014. Tämän lisäksi hallitusohjelmassa on maininta, ettei opintotuen uudistamisen kustannukset ylitä uudistuksen kansantaloudellisia positiivisia vaikutuksia. Kun kerran hallitus katsoo opintotuen indeksikorotuksen tuottamien kansantalouden positiivisten vaikutusten ylittävän opintotuen uudistamisen kustannukset, olisi rationaalista toimintaa laittaa indeksikorotus voimaan mahdollisimman pian ja parantaa suomalaisten opiskelijoiden asemaa. Opintotuki tulisi sitoa indeksiin jo syksyllä 2012 ja muutos ottaa huomioon vuoden 2012 budjetissa. Perussuomalaisten eduskuntaryhmä on jättänyt asiasta lakialoitteen LA 28/2011 vp, joka tulisi käsitellä.

Edellä mainituin perustein valtiovarainvaliokunnan tulisi ottaa huomioon talousarviossa esittämämme 4,4 miljoonan euron lisäys opintotuen sitomiseksi indeksiin. Tämän lisäksi tulisi toteuttaa perusteellinen selvitys opintotukijärjestelmän muuttamiseksi siten, että se kannustaisi nopeampaan valmistumiseen, sekä tulorajojen toimivuudesta.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut

Suomalaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaan panostaminen on merkittävä tapa vaikuttaa kokonaisvaltaisesti maamme si-

vistyksen ja kansainvälisen kilpailukyvyyn tilaan tulevaisuudessa. Yliopistoille ja ammattikorkeakouluille tulee taata riittävät resurssit ylläpitää ja kehittää opetus- ja tutkimustoimintaa. Vain tällä tavoin voidaan varmistaa suomalaisen akateemisen tutkimuksen laatu sekä tuottaa niin yksityiselle kuin julkisellekin sektorille osaavaa korkeakoulutettua työvoimaa tulevaisuudessa.

Yliopistot ja korkeakoulut ovat keskeisessä roolissa innovaatioiden ja uusien yritysten synnyn kannalta. Innovaatiotoiminta ja yrittäjyys puolestaan ovat omiaan edistämään positiivista kansantalouden kehitystä. Korkealuokkainen akateeminen tutkimus ja työvoima houkuttelevat myös ulkomaisia yrityksiä maahan. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtionrahoituksen tulee mahdollistaa korkea-asteen opilaitosten jatkuva kehitys ja näin ollen edesauttaa talouskasvua sekä luoda yhä vankempaa pohjaa suomalaiselle sivistys- ja kulttuuritoiminnalle.

Hallituksen usko koulutuksen arvoon ei taida olla vankkumaton, koska sen kaavailemat leikkaukset kohdistuvat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opetus- ja tutkimustyöhön. Edellä mainituin perustein valtion tulee kantaa vastuu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen julkisen rahoituksen riittävydestä. Näillä perusteilla esitämme lisäyksenä 10 miljoonaa euroa yliopistojen toiminnan laadun takaamiseksi ja ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin tulemme ottamaan kantaa HE:n 60/2011 vp käsittelyn yhteydessä.

Ammattikoulut

Valtionosuutta ja -avustusta ammattikoulujen käyttökustannuksiin on lisätty noin 32,8 miljoonalla eurolla. Ottaen huomioon ammattikoulutuksen nykytilan kohdennettu lisämääräraha ei ole riittävä. Laadukas ammatillinen koulutus on osaavan yhteiskunnan peruspilareita, ja riittävän valtion osuuden on taattava ammatillisen koulutuksen tuottamiselle riittävät resurssit. Tämä puolestaan edellyttää valtionosuuden lisäämistä ammattikoulujen käyttökustannuksiin. Mielestämme viiden miljoonan euron lisäys hal-

lituksen talousarviossa kaavailemaan ammattikoulujen käyttökustannusten kokonaissummaan on enemmän kuin tarpeen. Myös tähän liittyen tulemme esittämään muutosta HE:n 60/2011 vp käsittelyssä.

Yleissivistävä koulutus

Yleissivistävän koulutuksen laatu ja kouluverkon kattavuus tulee taata tasaveroisesti koko Suomessa. Peruskoulujen sekä lukioiden lakkauttamiset ja kasvavat luokkakoot ovat selkeitä merkkejä opetusalan riittämättömästä rahoituksesta. Määrärahojen riittämättömyys johtaa koulujen lakkauttamiseen etenkin syrjäseuduilla. Peruskoulu- ja lukio-opetuksen tasapuolinen saatavuus asuinpaikkakunnasta riippumatta tulisi olla jokaisen Suomen kansalaisen oikeus ja mahdollisuus. Koulujen lakkauttaminen asettaa tässä suhteessa kansalaisia eriarvoiseen asemaan. Korkeatasoinen opetus tulee myös taata kautta maan. Riittävät määrärahat ovat ehdoton edellytys kattavan ja laadukkaan yleissivistävän koulutuksen tasapuoliselle järjestämiselle koko Suomessa. Yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksien lisäys talousarviossa on mielestämme tarpeen. HE:n 60/2011 vp käsittelyn yhteydessä otamme kantaa tähän lisäykseen.

Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön rooli suomalaisen koulutuksen ja osaamisen edistäjänä on tärkeä. Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvien kansanopistojen, kansalais- ja työväenopistojen, opintokeskusten, kesäyliopistojen ja liikunnan koulutuskeskusten panosta suomalaisen sivistyksen ja kulttuurin edistämiseksi ei ole huomioitu riittävästi hallituksen toimesta. Korostamme näiden oppilaitosten tärkeyttä, ja näin ollen vapaan sivistystyön toiminnan jatkuvuus tulisi taata kohdentamalla sille riittävät määrärahat.

Kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö

Suomalaisen kulttuurin edistämiseen on myös taattava resurssit, jotka mahdollistavat muun muassa kirjastojen ja museoiden ylläpidon. Eri-

ikäisille kansalaisille kautta Suomen on tarjottava mahdollisuudet harrastaa monipuolista liikuntaa. Näin ollen liikuntapaikkojen ylläpitoon ja erilaisten seurojen ja yhdistysten toiminnan tukemiseen tarvittavan julkisen rahoituksen tulee olla riittävä.

Euroopan talouden voimakas heikkeneminen heijastuu myös Suomessa työpaikkojen vähentymisenä, ja tämä iskee etenkin työtä vailla oleviin nuoriin. Nuorisotyöttömyyden kasvuun ja nuorten syrjäytymiseen tulisi puuttua välittömästi ja voimakkain keinoin. Nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta ovat avaintekijöitä edellä mainittujen ongelmien ratkomiseksi. Hallituksen talousarvioesityksessä etsivään nuorisotyöhön ja työpajatoimintaan kohdentamat määrärahat eivät ole selvästikään riittävät. Korottamalla näihin toimiin kohdistettuja määrärahoja varmistettaisiin sosiaalisten pelastustoimenpiteiden tehokkuus ja nuorisotyöttömyys ja nuorten syrjäytymisen kasvu saataisiin kuriin.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2011

Ritva Elomaa /ps
Kimmo Kivelä /ps
Mika Niikko /ps

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa talousarvioon 4,4 miljoonaa euroa opintotuen sitomiseksi indeksiin, mistä olemme tehneet lakialoitteen LA 28/2011 vp,

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa/ottaa mietintöönsä lausuman perusteellisen selvityksen tekemisestä opintotukijärjestelmän muuttamiseksi siten, että se kannustaisi nopeampaan valmistumiseen, sekä tulorajojen toimivuudesta ja

että valtiovarainvaliokunta ottaa momentille 29.91.51 lisäyksenä 10 miljoonaa euroa etsivään nuorisotyöhön.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Maailmantalouden kasvun hidastuminen ja Suomen tulevaisuus asettavat valtiontaloudelle erityisiä haasteita. Suomi ei voi loputtomiin velkaantua. Hallituksen seitsemän miljardin euron vuosivauhdin velkaantumiselle on oltava uskottava vaihtoehto. Kasvun edellytyksiä on luotava joka puolelle maata. Omassa budjetin vaihtoehtolinjauksessaan 27.10.2011 keskusta toteaa, että valtion tulee panostaa myös erityisesti tutkimukseen, innovaatioihin ja osaamiseen sekä koulutukseen koko maassa. Uudelle kasville luodaan perustaa innovaatioiden ja kasvuyrittäjyyden kautta sekä erikoistumalla korkeaa koulutusta ja erityisosaamista vaativiin tehtäviin.

Suomalainen menestystarina niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin on rakentunut sivistyksen ja korkeatasoisen koulutuksen perustalle. Koko koulutussektoria ensi vuoden talousarviossa koskevat massiiviset leikkaukset vaarantavat sekä tutkimuksen, kehityksen että myös innovaatio toiminnan. Ensi vuoden talousarvioesityksessä keskeiset tutkimus- ja kehitysresurssit vähenevät yli 60 miljoonaa euroa. Ensimmäistä kertaa valtion rahoituksen vähenemä edelliseen vuoteen verrattuna on näin massiivinen. Tutkimus- ja kehitysrahoituksen leikkaukset kaventavat mahdollisuuksia luoda uutta osaamista innovaatioiden ja kasvun pohjaksi. Yliopistoiden toimintaedellytykset tehdä tasokasta perustutkimusta supistuvat radikaalisti ja kaventavat entisestään pääsyä perustutkimuksen kautta kansainvälisille tutkimusaloille.

Hallitusohjelmassa luvataan huolehtia koulutuksen, tutkimuksen ja osaamisen riittävästä rahoituksesta. Yliopistoille suunnattu rahoitus ei kuitenkaan riitä kattamaan lisääntyvien tehtävien laadukasta hoitamista. Samalla horjutetaan soveltavan tutkimuksen mahdollisuuksia ammattikorkeakoulujen sisällä.

Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen leikkauksia keskusta ei vastusta niillä aloilla, joilla on ylitarjontaa. Talousarvioon nyt suunnit-

tellut leikkaukset johtavat kuitenkin epäoikeudenmukaiseen tilanteeseen sekä opiskelijoiden, yhteiskunnan kokonaistarpeiden että alueellisen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytysten näkökulmasta. Koulutuksen keskittäminen tietyille aloille, mutta ennen muuta alueille, toisaalla supistaa tarjontaa ja mahdollisuuksia, toisaalla entisestään lisää ruuhkaista taistelua opiskelupaikoista.

Hallitus sanoo ohjelmassaan ja koulutuslinjauksissaan, että suomalaisten tulee olla maailman osaavin kansa vuoteen 2020 mennessä. Tämä tavoite ei voi mitenkään toteutua ensi vuoden talousarvion linjausten valossa.

Valtionosuuksilla säädellään maamme lukioverkkoa. Tähän asti moni kunta on toteuttanut osuutensa koulutustakuusta tarjoamalla lukio- paikan kaikille halukkaille oppilaille. Nyt hallitus lyö korville kuntien tekemää ennaltaehkäisytyötä, siis koulutustakuuta. Taloudelliset reunaehdot pakottavat lukiodien lakkauttamiseen. Se merkitsee, että opiskelijan on käytävä koulua muualta kuin kotoaan. Tämä myös varmasti lisää lukionsa keskeyttävien määrää sekä niiden määrää, jotka eivät edes yritä hakeutua koulutukseen.

Koulujen sisäilmaongelmat ovat viime vuosina jatkuvasti lisääntyneet. Huonon sisäilman aiheuttamat yhteiskunnalliset kustannukset ovat kerrannaisvaikutuksiltaan valtavat. Oppilaitosten peruskorjaus-, lisärakennus- ja uudisrakennushankkeiden valtuus laskee kuluvan vuoden myöntövaltuudesta ensi vuoden talousarviossa. Kyseessä on raju leikkaus 36 miljoonasta viiteen miljoonaan euroon. Kosteus- ja homevaurioiden vuoksi välitöntä korjaustarvetta on noin 1 300 koulussa. Hallituksen talousarviossa esittämällä rahoituksella voidaan käytännössä avustaa vain 2—4 hanketta. Tilanne vaarantaa opiskelijoiden, opettajien ja oppilaitosten muun henkilökunnan terveyden. Altistus homeelle merkitsee sekä koululaisten että työntekijöiden oireilua ja johtaa vuosittain tuhansien lasten sairastu-

miseen astmaan. Korjausten lykkäämisen laiminlyönnistä aiheutuu arvioiden mukaan noin 200 miljoonan euron kustannukset jälkihoitona terveydenhuollossa.

Vapaan sivistystyön noin 350 oppilaitoksessa, kuten esimerkiksi kansalaisopistoissa ja kansanopistoissa, opiskelee yli miljoona suomalaista aikuista, nuorta ja lasta joka puolella maata ja myös hyvin pienissä taajamissa. Oppilaitokset ja niiden filiaalit antavat matalalla saavutettavuuskynnyksellä taloudellisesti järkevää ja kannattavaa opetusta myös opiskelijoille, joilla on heikot taloudelliset tai muut edellytykset opiskella kotipaikkakuntansa ulkopuolella. Myös erityisryhmät huomioidaan opintokokonaisuuksissa. Opiskelijamäärien kehitys osoittaa tarvetta suoritelmäärien lisäämiseen kaikilla tasoilla. Tätä kerrannaisvaikutuksiltaan merkittävää järjestel-

mää ei ole järkevää romuttaa siten, kuin ensi vuoden talousarvion leikkaukset käytännössä tarkoittavat. Tällä koulutuksella voidaan paitsi luoda edellytyksiä elinkeinoelämän kannalta tarpeelliselle jatkokoulutukselle myös torjua monia inhimillisiä syrjäytymisongelmia.

Kulttuurin maakunnallistaminen on toteutettu pitkälti alueellisten orkestereiden, museoiden ja teattereiden turvin. Hallituksen vuodelle 2012—2015 suunnittelemat leikkaukset romuttavat alueilla tehtävän kulttuurityön täydellisesti.

Mielipide

Edellä olevan perustella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2011

Inkeri Kerola /kesk
Tuomo Puumala /kesk
Simo Rundgren /kesk